[2018] 10 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1098

ਜੇ.ਐਸ. ਲੂਥਰਾ ਅਕੈਡਮੀ ਅਤੇ ਹੋਰ

ਬਨਾਮ

ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ

(2013 ਦੀ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 7184-7185)

30 ਅਕਤੂਬਰ, 2018

[ਐਨ. ਵੀ. ਰਮਨਾ ਅਤੇ ਮੋਹਨ ਐਮ. ਸ਼ਾਂਤਨਾਗੌਦਰ, ਜੇ.ਜੇ.]

ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵੰਡ:

ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਅਲਾਟਮੈਂਟ - ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ - ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ - ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਵਕਫ ਜਾਇਦਾਦ ਤੋਂ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਲਈ, ਵਕਫ ਅਥਾਰਟੀ ਦੇ ਇਮਾਰਤ ਨੂੰ ਖਾਲੀ ਕਰਨ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਿਆਂ - ਅਲਾਟ ਕੀਤੀ ਗਈ 4 ਕਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚੋਂ ਰਾਜ ਨੇ ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਸਿਰਫ 2 ਕਨਾਲ @ 8,00,000/- ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਕਨਾਲ ਲਈ ਚਾਰਜ ਕੀਤਾ, ਜਦੋਂ ਕਿ 2 ਕਨਾਲ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਮੁਫਤ ਅਲਾਟ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਿ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਨਿਲਾਮੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ - ਸਿੰਗਲ ਜੱਜ ਨੇ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ - ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ - ਅਪੀਲ 'ਤੇ, ਜਦੋਂ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਤਬਾਦਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਧਾਰਾ 39 (b) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਆਮ ਭਲੇ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਕੇ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ- ਇਸ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਨਿਲਾਮੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ- ਇਹ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਸੈਂਕੜੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਕੇਸ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਨਿਲਾਮੀ ਦੀ ਮਿਆਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਤੋਂ ਭਟਕਣ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ, ਤਾਂ ਜੋ ਸੰਸਥਾ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਨੂੰ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਨਾ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ - ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ

ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਵਕਫ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਅਦਾਨ-ਪ੍ਰਦਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵਿੱਚ ਸੀ - ਜ਼ਮੀਨ ਅਲਾਟ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਮਨਮਾਨੀ ਦੇ ਵਿਕਾਰ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਉਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਸਮਰਥਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ - ਰਾਜ ਨਿਰਪੱਖ, ਵਾਜਬ, ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ, ਨਿਰਪੱਖ, ਪੱਖਪਾਤ ਅਤੇ ਭਾਈ-ਭਤੀਜਾਵਾਦ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੀ - ਹਾਲਾਂਕਿ 2 ਕਨਾਲ ਮੁਫਤ ਅਲਾਟ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਮਾੜੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਅਜਿਹਾ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਸੰਸਥਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਅਤੇ ਵਿਦਿਅਕ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਚਲਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ - ਅਲਾਟਮੈਂਟ/ਟ੍ਰਾਂਸਫਰ (ਲਾਗਤ ਦੀ ਅਲਾਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ) ਨੂੰ ਤਬਾਦਲਾਕਰਤਾ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ ਕਮੀ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦੇ ਕੇ ਬਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਦੋ ਕਨਾਲ @ 8,00,000/- ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਕਨਾਲ ਲਈ ਵਿਆਜ ਸਮੇਤ ਭੁਗਤਾਨ @ 6% ਪ੍ਰਤੀ ਸਾਲ, ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਭੁਗਤਾਨ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੱਕ - ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ- ਅਨੁਛੇਦ 14 ਅਤੇ 39 (b) - ਨਿਲਾਮੀ। - ਟੈਂਡਰ।

1098

XXXXXX

1099 ਜੇ.ਐਸ. ਲੂਥਰਾ ਅਕੈਡਮੀ ਬਨਾਮ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ

ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ:

ਅਨੁਛੇਦ 14 - ਅਧੀਨ ਮਨਮਾਨੀ - ਟੈਸਟ – ਕਿਹਾ: ਇੱਕ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਸਿਰਫ ਇਸ ਲਈ ਮਨਮਰਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਕਾਰਵਾਈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਿਧਾਂਤ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਵਾਜਬ ਹੈ - ਇਹ ਦੇਖਣ ਲਈ ਅਦਾਲਤ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਅਜਿਹਾ ਵਾਜਬ ਸਿਧਾਂਤ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ।

ਅਨੁਛੇਦ 38 ਅਤੇ 39 - ਅਧੀਨ ਅਧਿਕਾਰ - ਕਿਹਾ: ਅਨੁਛੇਦ 38 ਅਤੇ 39 ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ, ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਆਮ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਿੱਖਿਆ ਇਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹਿੱਸਾ ਹੈ।

ਨਿਲਾਮੀ/ਟੈਂਡਰ:
ਜਨਤਕ ਨਿਲਾਮੀ ਜਾਂ ਟੈਂਡਰ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ - ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਅਲਾਟਮੈਂਟ/ਤਬਾਦਲੇ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ - ਕਿਹਾ: ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਤਬਾਦਲੇ ਲਈ ਜਨਤਕ ਨਿਲਾਮੀ ਜਾਂ ਟੈਂਡਰ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ - ਹਾਲਾਂਕਿ ਟੈਂਡਰ ਨਾ ਜਾਰੀ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਜਨਤਕ ਨਿਲਾਮੀ ਨਾ ਕਰਨਾ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਮਨਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਜੇ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਨਿਰਪੱਖ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੈ - ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ – ਅਨੁਛੇਦ-14

ਅਪੀਲਾਂ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ
ਕਿਹਾ: 1.1 ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਟੈਂਡਰ ਮੰਗਕੇ ਜਨਤਕ ਨਿਲਾਮੀ ਜਾਂ ਟ੍ਰਾਂਸਫਰ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਰਾਜ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਅਲਾਟ ਕੀਤੇ ਸਰੋਤਾਂ ਲਈ ਉਚਿਤ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਮਿਲੇ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਟੈਂਡਰ ਨਾ ਜਾਰੀ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਜਨਤਕ ਨਿਲਾਮੀ ਨਾ ਕਰਨਾ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਮਨਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਦਾ ਅੰਤਮ ਫੈਸਲਾ ਨਿਰਪੱਖ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਨੂੰ ਅਨੁਛੇਦ 39 (b) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਆਮ ਭਲੇ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਸਰੋਤ ਦੀ ਨਿਲਾਮੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ;

ਹਾਲਾਂਕਿ, ਨਿੱਜੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਨਿੱਜੀ ਲਾਭ ਲਈ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵੰਡ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸਮਾਜਿਕ ਜਾਂ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਉਦੇਸ਼ ਦੇ, ਉੱਚ ਨਿਆਂਇਕ ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਗੈਰ-ਪ੍ਰਤੀਯੋਗੀ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਮਾਲੀਆ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਾਧਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 6] [1111- G- H; 1112-A-C]

ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਆਫ ਲਾਅ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਬਨਾਮ ਨੀਰਜ ਸ਼ਰਮਾ (2015) 1 SCC 720: [2014] 11 SCR 1096; ਸੈਂਟਰ ਫਾਰ ਪਬਲਿਕ ਇੰਟਰਸਟ ਲਿਟੀਗੇਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ, 2012 3 SCC 1 : [2012] 3 SCR 147; ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤ ਵੰਡ ਵਿੱਚ (2012) 10 SCC 1: [2012] 9 SCR 31; ਮਨੋਹਰ ਲਾਲ ਸ਼ਰਮਾ ਬਨਾਮ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸਕੱਤਰ (2014) 9 SCC 516: [2014] 8 SCR 446; ਭਾਰਤੀ ਏਅਰਟੈੱਲ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ (2015) 12 SCC 1: [2015] 5 SCR 867; ਗੋਆ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਸੇਸਾ ਸਟਰਲਾਈਟ ਲਿਮਟਿਡ (2018) 4 SCC 218: 2018 (2) SCR 361; ਨੇਤਾਈ ਬੈਗ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਡਬਲਯੂ.ਬੀ. ਅਤੇ ਹੋਰ (2000) 8 SCC 262: [2003] 4 Suppl. SCR 187; 5 ਐਮ. ਐਂਡ ਟੀ. ਸਲਾਹਕਾਰ ਬਨਾਮ ਐਸ. ਵਾਈ. ਨਵਾਬ (2003) 8 SCC 100: [2003] 4 Suppl. SCR 187; ਵਿਲੀਅਨੂਰ ਇਯਾਰਕਾਈ ਪਾਦੁਕੱਪੂ ਮੈਯਮ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ (2009) 7 SCC 561: [2009] 9 SCR 225; ਅਜਰ ਐਂਟਰਪ੍ਰਾਈਜ਼ਜ਼ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਸੱਤਿਆਨਾਰਾਇਣ ਸੋਮਾਨੀ (2018) 12 SCC 756; ਗੋਆ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਸੇਸਾ ਸਟਰਲਾਈਟ ਲਿਮਟਿਡ (2018) 4 SCC 218: [2018] 2 SCR 361 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

XXXXXX

1. 2 ਇੱਕ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਸਿਰਫ ਇਸ ਲਈ ਮਨਮਰਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਿਧਾਂਤ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਵਾਜਬ ਹੈ; ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਇਹ ਦੇਖਣਾ ਅਦਾਲਤ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਕੀ ਅਜਿਹਾ ਵਾਜਬ ਸਿਧਾਂਤ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਦਾਲਤ ਕੋਲ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਮੂਲ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਮਨਮਾਨੀ ਲਈ ਇਸ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਬਾਹਰੀ ਕਾਰਨਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਦਾਲਤ ਇਹ ਵੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੁਆਰਾ ਕੋਈ ਜਰਮਨ ਉਦੇਸ਼ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਕੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਈ ਸੀ। [ਪੈਰਾ 7] [1113-C-E]

ਸ਼੍ਰੀਲੇਖਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਬਨਾਮ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ **(1991) 1 SCC 212: [1990] 1 Suppl. SCR 625 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।**

XXXXXX

1101 ਜੇ.ਐਸ. ਲੂਥਰਾ ਅਕੈਡਮੀ ਬਨਾਮ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ

1.3 ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਇੱਕ ਨਿੱਜੀ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਉਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਸਮਰਥਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਅਕੈਡਮੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦਰਮਿਆਨ ਪੱਤਰ-ਵਿਹਾਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਲਈ ਮੰਗੀ ਗਈ ਵਿਕਲਪਕ ਜ਼ਮੀਨ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਸੀ। ਇਹ ਇਸ ਕਿਉਂਕਿ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ

ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਵਕਫ ਜ਼ਮੀਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਨਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਡਿਫਾਲਟ ਜਾਂ ਅਣਅਧਿਕਾਰਤ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ, ਬਲਕਿ ਇਸ ਲਈ ਕਿਉਂਕਿ ਵਕਫ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਕੋਈ ਹੋਰ ਵਿਕਲਪ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਸਕੂਲ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਢੁਕਵੀਂ ਜ਼ਮੀਨ ਅਲਾਟ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਕੀਤੀ। ਅਜਿਹਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ, ਵਕਫ ਜਾਇਦਾਦ ਤੋਂ ਸਕੂਲ ਖਾਲੀ ਕਰਵਾਉਣ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਹੱਲ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ। [ਪੈਰਾ 7][1113-E-H]

ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 38 ਅਤੇ 39 ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਆਰਥਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਨ ਲਈ ਯਤਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਧਿਕਾਰ ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ, ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਆਮ ਭਲਾਈ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਿੱਖਿਆ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪਹਿਲੂ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 8] [1114-A-B]

1. 5 ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਰਾਜ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸੁਸਾਇਟੀਆਂ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ। ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਲਈ ਆਰਥਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਤਪਾਦਕ ਜੀਵਨ ਜਿਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਧਨ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤੱਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵੱਲ ਕਾਫ਼ੀ ਧਿਆਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਸਿਰਫ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਬਲਕਿ ਨਿੱਜੀ ਸੁਸਾਇਟੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਲਈ ਵਿੱਤੀ ਸਹਾਇਤਾ ਵੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 9] [1114-B-D]

XXXXXX

ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਕਾਮਗਾਰ ਸੈਨਾ **(2017) 4 SCC 449- ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।**

1. 6 ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸੈਂਕੜੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਜਨਹਿੱਤ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਤੁਰੰਤਤਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ ਅਲਾਟ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ ਅਤੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਕਾਰਵਾਈ ਕਿਸੇ ਸਮਾਜਿਕ ਜਾਂ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਉਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਸਮਰਥਿਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਨੁਛੇਦ 14 ਦੀ ਪਰਖ ਨੂੰ ਰਸਮੀ ਸਮਾਨਤਾ ਦੀ ਬਜਾਏ ਅਸਲ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਟੈਸਟ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਜਾਂ ਨਿਯਮ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਬਾਰੇ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਆਮ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਾਂ ਜਾਂ ਨਿਲਾਮੀ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਸਾਈਟਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਦੀ ਆਮ ਪ੍ਰਥਾ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ, ਤੁਰੰਤ ਸਥਿਤੀ ਨੇ ਅਕੈਡਮੀ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਨੂੰ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਮਿਆਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਤੋਂ ਭਟਕਣ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਾਰਵਾਈ ਮਨਮਾਨੀ ਦੇ ਵਿਕਾਰ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਭਲਾਈ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਸਮਰਥਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। [ਪੈਰਾ 9] [114-E-F]

1. 7 ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ 4 ਕਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਇੱਕ ਅਦਾਨ-ਪ੍ਰਦਾਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ ਜੋ ਮੁੱਖ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤ ਵਕਫ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਸਕੂਲ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅਜਿਹਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਲਾਕੇ ਜਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਸ਼ਾਂਤੀ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਅਜਿਹਾ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤ 'ਚ 4 ਕਨਾਲ ਜਾਇਦਾਦ ਅਲਾਟ ਕਰਨ 'ਚ

ਸੂਬੇ ਵੱਲੋਂ ਲਏ ਗਏ ਫੈਸਲੇ 'ਚ ਕੋਈ ਮਨਮਾਨੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਰਾਜ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨਿਰਪੱਖ ਵਾਜਬ ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ, ਨਿਰਪੱਖ, ਪੱਖਪਾਤ ਅਤੇ ਭਾਈ-ਭਤੀਜਾਵਾਦ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੀ। [ਪੈਰਾ 10] [1114-G-H; 1115-A]

2. 1 ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਨਕਾਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋ ਕਨਾਲਾਂ ਦੀ ਮੁਫਤ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਮਾੜੀ ਸੀ। ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਅਦਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਵਿਚਾਰ ਸਿਰਫ ਦੋ ਕਨਾਲ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੀ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਦੋ ਕਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਮੁਫਤ ਅਲਾਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ 8,00,000/- ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਕਨਾਲ ਔਸਤ ਨਿਲਾਮੀ ਵਿਕਰੀ ਕੀਮਤ ਸੀ ਜੋ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਦੇ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਅੰਕੜੇ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਿਆਂ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਕੀਮਤ 8,00,000/- ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਕਨਾਲ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਕੀਮਤ 8,00,000/- ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਕਨਾਲ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮਨਮਾਨੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, 2 ਕਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਮੁਫਤ ਵਿੱਚ ਅਲਾਟ ਕਰਨਾ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਹੋਰ ਵੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਕੋਈ ਸਮੱਗਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਕੂਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਅਤੇ ਵਿਦਿਅਕ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਚਲਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। [ਪੈਰਾ 12] [1115-E-G]

ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤ ਵੰਡ ਵਿੱਚ **(2012) 10 SCC 1: [2012] 9 SCR 31;** ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਜੈਨ ਸਭਾ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਅਤੇ ਹੋਰ **(1997) 1 SCC 164: [1996] 9 Suppl. SCR 1- 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।**

XXXXXX

2.2 ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੱਕ ਦੋ ਕਨਾਲ ਲਈ ਸਰਕਾਰੀ ਖਜ਼ਾਨੇ ਨੂੰ 16,00,000/- ਰੁਪਏ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਅਕੈਡਮੀ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਅਲਾਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਇਮਾਰਤ ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਤਬਾਦਲੇ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰੇ ਵਿੱਚ ਕਮੀ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦੇ ਕੇ ਤਬਾਦਲੇ ਨੂੰ ਬਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 13] [1116- G]
ਆਈ.ਟੀ.ਸੀ. ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ, **(2011) 7 SCC 493: [2011] 7 SCR 66 - 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।**

2.3 ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਘਾਟ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦੇਣਾ ਉਚਿਤ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੁਫਤ ਵੰਡ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰੀ ਖਜ਼ਾਨੇ ਨੂੰ ਹੋਏ ਨੁਕਸਾਨ ਦਾ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤਾਂ 'ਤੇ ਸਦੀਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਜਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਉਦਾਰਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸਨੇ ਸਹੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਵੀ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਲਈ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 14] [1118-B-C]

2.4 ਇਸ ਲਈ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ 8,00,000/- ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਕਨਾਲ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਮੁਫਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਦੋ ਕਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਲਈ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਔਸਤ ਨਿਲਾਮੀ ਕੀਮਤ ਸੀ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਭੁਗਤਾਨ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੱਕ 6% ਪ੍ਰਤੀ ਸਾਲ ਦੀ ਦਰ ਨਾਲ ਵਿਆਜ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਵੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 15] [1118-D-E]

XXXXXX

ਕਾਨੂੰਨੀ ਕੇਸ ਹਵਾਲਾ		
[2014] 11 SCR 1096	'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 5
[2012] 3 SCR 147	'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 6
[2012] 9 SCR 31	'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 6,11
[2014] 8 SCR 446	'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 6
[2015] 5 SCR 867	'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 6
[2018] 2 SCR 361	'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 6
[2003] 4 Suppl. SCR 187	'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 6
[2003] 4 Suppl. SCR 187	'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 6
[2009] 9 SCR 225	'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 6
(2018) 12 SCC 756	'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 6
[1990] 1 Suppl. SCR 625	'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 7
(2017) 4 SCC 449	ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ	ਪੈਰਾ 9
[1996] 9 Suppl. SCR 1	'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 12
[2011] 7 SCR 66	'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 13

ਸਿਵਲ ਅਪੀਲੀ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ: 2013 ਦਾ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 7184-7185

XXXXXX

1105 ਜੇ.ਐਸ. ਲੂਥਰਾ ਅਕੈਡਮੀ ਬਨਾਮ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ

[ਮੋਹਨ ਐਮ. ਸ਼ਾਂਤਨਾਗੌਦਰ, ਜੇ.]

2008 ਦੇ SLP (OW) ਨੰਬਰ 38 ਅਤੇ 39 ਵਿੱਚ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਮਿਤੀ 01.04. 2009ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ।

ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾ ਲਈ ਐਡਵੋਕੇਟ ਵਿਕਾਸ ਸਿੰਘ ਸੀਨੀਅਰ ਐਡਵੋਕੇਟ, ਬਿਮਲ ਰੋਏ ਜਾਦ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸ਼੍ਰੇਆ ਹਾਂਡੂ।

ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਲਈ ਐਮ. ਐਡਵੋਕੇਟ ਸ਼ੋਏਬ ਆਲਮ ਉੱਜਵਲ ਸਿੰਘ, ਮੁਜਾਹਿਦ ਕਰੀਮ ਖਾਨ।

ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੇਠ ਦੁਆਰਾ ਸੁਣਾਇਆ ਗਿਆ

ਮੋਹਨ ਐਮ ਸ਼ਾਂਤਨਾਗੌਦਰ, ਜੇ. 1. ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਪੀਲਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ LPA O.W. ਨੰਬਰ 382008 ਅਤੇ LPA O.W. ਨੰਬਰ 392008 ਵਿੱਚ ਜੰਮੂ ਵਿਖੇ ਮਿਤੀ 01.04.2009 ਦਾ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਦਾ ਫੈਸਲਾ।

2. ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਪੀਲਾਂ ਦੇ ਸੰਖੇਪ ਤੱਥ ਇਹ ਹਨ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਲੂਥਰਾ ਅਕੈਡਮੀ (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 'ਅਕੈਡਮੀ' ਵਜੋਂ ਜਾਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ), ਇੱਕ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾ, ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਜੰਮੂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਕਫ ਜਾਇਦਾਦ 'ਤੇ ਸਥਿਤ ਸੀ। ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਕਫ ਐਕਟ, 1978 ਤਹਿਤ ਗਠਿਤ ਅਥਾਰਟੀ ਦੇ 27.12.1995 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ, ਉਕਤ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਵਕਫ ਜਾਇਦਾਦ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਕਤ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ,

ਅਕੈਡਮੀ ਨੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੁਆਰਾ 09.01.1996 ਨੂੰ ਖਾਲੀ ਕਰਨ 'ਤੇ ਰੋਕ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਅੰਤਰਿਮ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਅਕੈਡਮੀ ਨੇ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸਕੂਲ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਅਲਾਟ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਸਬੰਧਤ ਮੰਤਰੀ ਨੇ 14.1.1998 ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਅਕੈਡਮੀ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ ਅਲਾਟ ਕਰਨ ਦੇ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਹਾਊਸਿੰਗ ਬੋਰਡ ਦੇ ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਦੁਆਰਾ 25.1.1999 ਨੂੰ ਇੱਕ ਨੋਟ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਬੋਰਡ ਕੋਲ ਚੰਨੀ ਹਿੰਮਤ, ਜੰਮੂ ਦੇ ਸੈਕਟਰ 2 ਵਿੱਚ ਸਕੂਲਾਂ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਤ 4 ਕਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ 8,00,000/- ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਕਨਾਲ ਅਲਾਟ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 29.4.1999 ਨੂੰ ਹੋਈ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਚੰਨੀ ਹਿੰਮਤ ਦੇ ਸੈਕਟਰ 2 ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਕਨਾਲ ਅਕੈਡਮੀ ਨੂੰ 40 ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਲੀਜ਼ 'ਤੇ 8,00,000/- ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਕਨਾਲ ਅਲਾਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਤੇ ਅਕੈਡਮੀ ਨੂੰ ਉਕਤ ਰਕਮ ਦਾ 50% ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਉਣ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਗਏ, ਬਾਕੀ ਰਕਮ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਈ ਜਾਵੇ। 28.6.2000 ਨੂੰ ਹੋਈ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਿਆਂ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਹਾਊਸਿੰਗ ਬੋਰਡ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਅਕੈਡਮੀ ਨੂੰ ਦੋ ਕਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ 8,00,000/- ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਕਨਾਲ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਦੋ ਕਨਾਲ ਮੁਫ਼ਤ ਅਲਾਟ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, 18.8.2000 ਨੂੰ ਹੋਈ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜੰਮੂ ਵਿਕਾਸ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਬਦਲਵੀਂ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਮੁਫਤ ਵੰਡ ਲਈ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਅਕੈਡਮੀ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰ ਦੁਆਰਾ 24.8.2000 ਦੇ ਪੱਤਰ ਰਾਹੀਂ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਅਕੈਡਮੀ ਨੇ ਆਖਰਕਾਰ ਦੋ ਕਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਲਈ ਕੁੱਲ 16,00,000/- ਰੁਪਏ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਦੋ ਹੋਰ ਕਨਾਲ ਮੁਫਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ। ਇੱਕ ਲੀਜ਼ ਡੀਡ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਕਬਜ਼ਾ 12.12.2001 ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਕੈਡਮੀ ਨੇ ਉਸ 'ਤੇ ਸਕੂਲ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਦਾ

ਨਿਰਮਾਣ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਵਕਫ ਜਾਇਦਾਦ ਤੋਂ ਤਬਦੀਲ ਹੋ ਕੇ ਇਸ ਇਮਾਰਤ 'ਤੇ ਚਲਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

XXXXXX

3. ਚੰਨੀ ਹਿੰਮਤ ਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਨੇ 2002 ਦੀ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 1093 ਰਾਹੀਂ ਅਕੈਡਮੀ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਲਾਟਮੈਂਟ 'ਤੇ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਉਠਾਇਆ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਖੇਡ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਲਈ ਸੀ ਪਰ ਇਹ ਜ਼ਮੀਨ ਚੰਨੀ ਹਿੰਮਤ ਹਾਊਸਿੰਗ ਕਲੋਨੀ ਦੀ ਮੂਲ ਸਕੀਮ ਅਤੇ ਯੋਜਨਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਿਆਂ ਅਕੈਡਮੀ ਨੂੰ ਅਲਾਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਚੰਨੀ ਹਿੰਮਤ ਵਿਖੇ ਸਥਿਤ ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਪਬਲਿਕ ਸਕੂਲ ਦੇ ਮਾਲਕ ਨਰੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਨੇ O.W.P. ਨੰਬਰ 10/2003 ਵਜੋਂ ਇੱਕ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਕੈਡਮੀ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਲਾਟਮੈਂਟ 'ਤੇ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਨਿਲਾਮੀ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ, ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਵੀ ਪਲਾਟ ਦੀ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇ ਸਕੇ। ਜਿਸ ਦੀ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਕੂਲ ਨੂੰ ਉੱਚ ਸੈਕੰਡਰੀ ਪੱਧਰ ਤੱਕ ਅਪਗ੍ਰੇਡ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜ ਸੀ। ਦੋਵਾਂ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸਿੰਗਲ ਜੱਜ ਨੇ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤਾ, ਸੁਣਿਆ ਅਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਰਾਹੀਂ ਸਿੰਗਲ ਜੱਜ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਨਾਲ ਅਕੈਡਮੀ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ:

ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਜਨਤਕ ਨਿਲਾਮੀ ਉਸੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਰਤਾਂ 'ਤੇ ਲੀਜ਼ 'ਤੇ ਦੇਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਕਰੇ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਸਨੇ ਨਿੱਜੀ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੂੰ ਲੀਜ਼ 'ਤੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਸਿਵਾਏ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰੀਮੀਅਮ ਅਜਿਹੀ

ਨਿਲਾਮੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕਰਕੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਪਲਾਟ 'ਤੇ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਚਾਹਵਾਨ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਜੰਮੂ ਵਿੱਚ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਦੋ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰਿਤ ਹੋਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਵੀ ਹੋਏ। ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਬੋਲੀ ਮੁੱਲ 16.00 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰੇ ਅਤੇ ਉਸਾਰੀ ਦੀ ਲਾਗਤ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਜੇ ਜਨਤਕ ਨਿਲਾਮੀ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਬੋਲੀ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਰਾਖਵੀਂ ਬੋਲੀ ਕੀਮਤ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਬੋਰਡ ਨਿੱਜੀ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਤੋਂ 16.00 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ 'ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਨਵੀਂ ਲੀਜ਼ ਲਾਗੂ ਕਰੇਗਾ। ਜੇ ਨਿਲਾਮੀ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਬੋਲੀ ਦੀ ਕੀਮਤ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਰਾਖਵੀਂ ਬੋਲੀ ਕੀਮਤ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਨਿੱਜੀ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੁਆਰਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਬੋਰਡ ਨਿੱਜੀ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੂੰ ਇਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦੇਵੇਗਾ ਅਤੇ, ਜੇ ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਜਿਹੀ ਬੋਲੀ ਦੀ ਰਕਮ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ 'ਤੇ ਨਿੱਜੀ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਲੀਜ਼ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ, ਪ੍ਰੀਮੀਅਮ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਪਰੋਕਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਉਸਾਰੀ ਦੀ ਲਾਗਤ ਤੋਂ ਘੱਟ। ਜੇ ਨਿੱਜੀ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਬੋਲੀ ਦੀ ਕੀਮਤ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਬੋਰਡ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਬੋਲੀ ਲਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਲੀਜ਼ ਦੇਵੇਗਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਰਕਮ ਵਿੱਚੋਂ, ਪਹਿਲਾਂ ਨਿੱਜੀ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੂੰ ਉਪਰੋਕਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਿਰਧਾਰਤ ਉਸਾਰੀ ਦੀ ਲਾਗਤ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰੇਗਾ।

4. ਇਸ ਵਿੱਚ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ, ਅਰਥਾਤ, ਮੂਲ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ, ਜੋ ਵਿਦਵਾਨ ਸਿੰਗਲ ਜੱਜ ਅਤੇ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਨ, ਨੇ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰ ਰਹਿਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਕੈਡਮੀ, ਰਾਜ ਅਤੇ ਹਾਊਸਿੰਗ ਬੋਰਡ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸਲਾਹਕਾਰ ਨੂੰ ਸੁਣਿਆ। ਅਕੈਡਮੀ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਰਾਹੀਂ ਲਿਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਾਈਟ ਦੀ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਉਚਿਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਿਆਂ

ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਅਕੈਡਮੀ ਨੂੰ ਵਕਫ ਜਾਇਦਾਦ ਖਾਲੀ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਸਕੂਲ ਚਲਾ ਰਹੀ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਵਕਫ ਆਪਣੇ ਨਿੱਜੀ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਜਾਇਦਾਦ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਕੂਲ ਸੈਂਕੜੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਫਲਤਾਪੂਰਵਕ ਚਲਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਅਕੈਡਮੀ ਦੀ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਅਕੈਡਮੀ ਨੂੰ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਬੰਦ ਹੋਣਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਲਈ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਹੁੰਦਾ। ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨੇ ਜ਼ਮੀਨ ਅਲਾਟ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ 18.8.2000 ਨੂੰ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਦੁਰਦਸ਼ਾ ਅਤੇ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਅਲਾਟ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਸਕੂਲ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਅਕੈਡਮੀ, ਰਾਜ ਅਤੇ ਹਾਊਸਿੰਗ ਬੋਰਡ ਦੀ ਦਲੀਲ ਦਾ ਸਾਰ ਅਤੇ ਸਾਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਕੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਅਕੈਡਮੀ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਮਹੱਤਵ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

5. ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ 2 ਕਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਮੁਫਤ ਅਲਾਟ ਕਰਨਾ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਨੀਤੀਗਤ ਫੈਸਲਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਅਜਿਹੀ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਬੇਦਖਲ ਕਰਨ ਦੇ ਬਦਲੇ ਦੀ ਕਿਸਮ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਜੋ ਮੁੱਖ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਵਕਫ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਸਕੂਲ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਦੋਹਰਾ ਸੀ, ਪਹਿਲਾ, ਸਕੂਲ/ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ, ਅਤੇ ਦੂਜਾ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਵਕਫ ਜ਼ਮੀਨ ਤੋਂ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਬੇਦਖਲ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਅਜਿਹੀ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਲੰਬੇ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ੀ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਨਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਾ ਤਾਂ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਬੰਧਤ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਅਲਾਟ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਸੇ ਨੀਤੀ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਅਲਾਟ ਕੀਤੀ ਗਈ 2 ਕਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ (ਕੁੱਲ 4 ਕਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚੋਂ) ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਕੇਸ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਉਸਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਆਫ ਲਾਅ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਬਨਾਮ ਨੀਰਜ ਸ਼ਰਮਾ, (2015) 1 SCC 720

ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਯੋਗੀ ਬੋਲੀ ਬੁਲਾਏ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਦੋ ਪੱਖਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੈ:

XXXXXX

1107 ਜੇ.ਐਸ. ਲੂਥਰਾ ਅਕੈਡਮੀ ਬਨਾਮ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ

[ਮੋਹਨ ਐਮ ਸ਼ਾਂਤਨਾਗੌਦਰ, ਜੇ.]

a) ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾ 32 'ਤੇ ਵਿਕਾਸ ਅਥਾਰਟੀ ਨੇ ਲਾਗੂ ਨੀਤੀ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਸਕੀਮ, 1996 ਵਿੱਚ ਲੀਜ਼ ਹੋਲਡ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ (ਸਕੂਲਾਂ) ਆਦਿ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਅਲਾਟ ਕਰਨਾ।

b) ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾ 17 'ਤੇ ਇਹ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਯੂਟੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਆਡਿਟ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਪਾਇਆ ਕਿ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰੀ ਖਜ਼ਾਨੇ ਨੂੰ 139 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਲਾਟ ਕੀਤੀ ਜ਼ਮੀਨ ਮਾਸਟਰ ਪਲਾਨ ਵਿੱਚ ਸਕੂਲਾਂ ਅਤੇ ਖੇਡ ਮੈਦਾਨਾਂ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਅਲਾਟ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਾਸਟਰ ਪਲਾਨ ਦੀ ਕੋਈ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

6. ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਵਿੱਚ ਸੈਂਟਰ ਫਾਰ ਪਬਲਿਕ ਇੰਟਰਸਟ ਲਿਟੀਗੇਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ, 2012 3 SCC 1 ਜਿਸ ਨੂੰ 2G ਕੇਸ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਮੇਤ ਕਈ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸੁਣਵਾਈ ਕਰੇਗੀ। 1/ 2012, (2012) 10 SCC 1, ਮਨੋਹਰ ਲਾਲ ਸ਼ਰਮਾ ਬਨਾਮ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸਕੱਤਰ, (2014) 9 SCC 516, ਭਾਰਤੀ ਏਅਰਟੈੱਲ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ 2015) 12 SCC 1, ਅਤੇ ਗੋਆ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਸੇਸਾ ਸਟਰਲਾਈਟ ਲਿਮਟਿਡ (2018) 4 SCC 218 ਨੇ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਲਈ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਭਾਰਤੀ ਏਅਰਟੈੱਲ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ (2015) 12 SCC 1 ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ

ਨੇ ਕੇਂਦਰ ਫਾਰ ਪਬਲਿਕ ਇੰਟਰਸਟ ਲਿਟੀਗੇਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ, (2012) 3 SCC 1 ("2G ਕੇਸ") ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ:

XXXXXX

41. ਲਾਇਸੰਸਧਾਰਕ/ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮਨਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਉਪਰੋਕਤ ਪੈਰਾ ਵਿੱਚ 2G ਕੇਸ [ਸੈਂਟਰ ਫਾਰ ਪਬਲਿਕ ਇੰਟਰਸਟ ਲਿਟੀਗੇਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ, (2012) 3 SCC 1] ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਸੰਘ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਦੋ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ:

ਪਹਿਲਾ, ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਰਾਜ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਦੂਜਾ, ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹੀ ਪਹੁੰਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਹ ਨਿਆਂਪੂਰਨ, ਗੈਰ-ਮਨਮਰਜ਼ੀ ਅਤੇ ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। "(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

2ਜੀ ਮਾਮਲੇ ਦੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਜ ਸਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਜੋ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤਾਂ ਲਈ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਜਨਤਕ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਲਈ ਹਮੇਸ਼ਾ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਤਰੀਕਾ ਅਪਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨਾ ਕਿ ਵੰਡ ਅਤੇ ਅਲੱਗ-ਥਲੱਗ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਭੇਦਭਾਵ ਵਾਲਾ ਤਰੀਕਾ ਅਪਣਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਜਿਸਦਾ ਨਤੀਜਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ / ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਨਿਕਲੇਗਾ।

ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ 'ਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ, 2012 ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਵਾਲਾ ਨੰਬਰ 1, (2012) 10 SCC 1 ਇਸ ਦੇ ਪੈਰਾ 149 ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਹਾ:

XXXXXX

1109 ਜੇ. ਐਸ. ਲੂਥਰਾ ਅਕੈਡਮੀ ਬਨਾਮ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ

[ਮੋਹਨ ਐਮ. ਸ਼ਾਂਤਨਾਗੌਦਰ, ਜੇ.]

149. ਉਪਰੋਕਤ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਇਹ ਰਾਏ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਨਿਲਾਮੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਢੰਗ ਵਜੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਦਰਜਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ ਕਰਨਾ ਇੱਕ ਨੀਤੀਗਤ ਫੈਸਲਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਅਪਣਾਏ ਗਏ ਸਾਧਨ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜਦੋਂ ਅਜਿਹੇ ਨੀਤੀਗਤ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਸਮਾਜਿਕ ਜਾਂ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਉਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਸਮਰਥਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਕੀਮਤੀ ਅਤੇ ਦੁਰਲੱਭ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਉੱਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮੁਨਾਫਾ ਕਮਾਉਣ ਲਈ ਵਪਾਰਕ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਅਲੱਗ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਪ੍ਰਤੀਯੋਗੀ ਅਤੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਾਲੀਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਾਧਨਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਸਾਧਨਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣਾ ਮਨਮਰਜ਼ੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਦੇ ਗੁੱਸੇ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਅੰਤਿਮ ਟੀਚਾ ਜਨਤਕ ਭਲਾਈ ਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਦੇ ਸਾਰੇ ਤਰੀਕੇ ਜੋ ਆਖਰਕਾਰ ਜਨਤਕ ਭਲਾਈ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਾਇਜ਼ ਹੋਣਗੇ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ:

"120... ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀਆਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਲਾਜ਼ਮੀਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ - ਅਨੁਛੇਦ 14 ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਆਦੇਸ਼ ਵਜੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 39 (b) ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਵੀ ਜਨਤਕ ਭਲਾਈ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਅਪਣਾਏ ਗਏ ਸਾਧਨਾਂ 'ਤੇ ਕੋਈ ਪਾਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਲਗਾਉਂਦਾ ਅਤੇ ਵਿਆਪਕ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵੰਡ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵੰਡ ਦੀ ਵਿਧੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਆਰਥਿਕ ਤਰਕ ਇਹ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਬੋਲੀ ਲਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਵੰਡਣਾ / ਵੰਡਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਮ ਭਲੇ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰਨ ਦਾ ਇਕੋ ਇਕ ਤਰੀਕਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰ, ਜਨਤਕ ਭਲਾਈ ਦੇ ਉਲਟ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਨਿਲਾਮੀ ਰਾਹੀਂ ਸਾਰੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਆਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ। "

ਇਸ ਮੋੜ 'ਤੇ ਇਹ ਨੋਟ ਕਰਨਾ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਨੇਤਾਈ ਬਾਗ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਰਾਜ (2000) 8 SCC 262, 5 ਐਮ. ਐੱਡ ਟੀ. ਸਲਾਹਕਾਰ ਬਨਾਮ ਐਸ.ਵਾਈ. ਨਵਾਬ (2003) 8 SCC 100 ਅਤੇ ਵਿਲਿਆਨੂਰ ਇਰੱਕਾਈ ਪਾਦੁਕੱਪੂ ਮੈਯਮ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ (2009) 7 SCC 561 ਸਮੇਤ ਕਈ ਫੈਸਲਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਵਿਕਸਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਨਿਲਾਮੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮੰਨਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਨੇਤਾਈ ਬਾਗ (ਸੁਪਰਾ) ਦੀਆਂ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਣਾ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਇਨ ਰੀ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਵੀ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਅੰਤਮ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਸਿਰਫ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਦੀ ਹੈ:

XXXXXX

"19. ... ਇਸ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਰਾਜ ਦੀ ਵੱਡੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਟੈਂਡਰ ਮੰਗਵਾ ਕੇ ਜਨਤਕ ਨਿਲਾਮੀ ਜਾਂ ਟ੍ਰਾਂਸਫਰ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਦੀ ਗਰੰਟੀ ਦੇਣ ਦਾ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਚਤ ਤਰੀਕਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਟੈਂਡਰ ਜਾਰੀ ਨਾ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਜਨਤਕ ਨਿਲਾਮੀ ਨਾ ਕਰਨਾ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਮਨਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਆਮ ਨਿਯਮ ਵਿੱਚ ਅਪਵਾਦ ਕਰਨਾ ਰਾਜ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਦੁਆਰਾ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਉਚਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਦਾਲਤਾਂ ਤੋਂ ਕਥਿਤ ਬੇਨਿਯਮੀਆਂ, ਗ਼ੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਜਾਂ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਅਦਾਲਤਾਂ ਰਾਜ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਦੀ ਸਹੀ ਰਾਏ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਏ ਦੀ ਥਾਂ ਲੈ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਅੰਤਿਮ ਫੈਸਲੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਨਾਲ ਚਿੰਤਾ ਹੈ।

ਉਪਰੋਕਤ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਮਨੋਹਰ ਲਾਲ ਸ਼ਰਮਾ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਵੀ ਦੁਹਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪੈਰਾ 110 ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਸੀ:

"ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵੰਡ/ਨਿਪਟਾਰੇ ਦੇ ਹੋਰ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਪ੍ਰਤੀਯੋਗੀ ਬੋਲੀ ਦੇ ਫਾਇਦਿਆਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨਾ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜੇ ਵਿਸ਼ਾ ਕੋਲਾ ਬਲਾਕਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 14 ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੀ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਵੰਡ ਵਿੱਚ ਅਪਣਾਈ ਗਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਅਣਉਚਿਤ, ਗੈਰ-ਵਾਜਬ, ਪੱਖਪਾਤੀ, ਗੈਰ-ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ, ਗੁੰਮਰਾਹਕੁੰਨ ਜਾਂ ਪੱਖਪਾਤ ਜਾਂ ਭਾਈ-ਭਤੀਜਾਵਾਦ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਪਾਈ

ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਜਿਹੀ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਜਾਂ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਵੰਡ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਆਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

ਅਜਰ ਐਂਟਰਪ੍ਰਾਈਜ਼ਜ਼ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਸੱਤਿਆਨਾਰਾਇਣ ਸੋਮਾਨੀ (2018) 12 SCC 756 ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਉਪਰੋਕਤ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ:

“49.... ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਜਨਤਕ ਅਥਾਰਟੀ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰੇ ਅਤੇ ਦੁਰਲੱਭ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸੁਵਿਧਾਜਨਕ ਬਣਾਵੇ ਜੋ ਜਨਤਕ ਭਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੇ. ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਜਨਤਕ ਅਥਾਰਟੀ ਅਜਿਹੀ ਨੀਤੀ ਲਾਗੂ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਮਾਜਿਕ ਉਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਸਮਰਥਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਭਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਉਹ ਵਿਚਾਰ ਜੋ ਸ਼ਾਸਨ ਕਰਨਗੇ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰੇ ਹੋਣਗੇ ਜਦੋਂ ਇਹ ਵਪਾਰਕ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਲਈ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਅਲੱਗ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਜਨਤਕ ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਲੱਗ-ਥਲੱਗ ਹੋਣ ਦੇ ਢੰਗ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਭਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਚਾਰ ਅਜਿਹੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਜੋ ਮੂਲ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਗੇ।"

ਇਨ੍ਹਾਂ ਫੈਸਲਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਵਿਕਸਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਗੋਆ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਸੇਸਾ ਸਟਰਲਾਈਟ ਲਿਮਟਿਡ (2018) 4 SCC 218 ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਗਏ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸੰਖੇਪ ਕੀਤਾ ਸੀ:

XXXXXX

80.1. ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਹ ਲਾਜ਼ਮੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤ (ਸਪੈਕਟ੍ਰਮ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ) ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਅਲੱਗ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਸਿਰਫ ਨਿਲਾਮੀ ਰਾਹੀਂ ਜਾਂ ਪ੍ਰਤੀਯੋਗੀ ਬੋਲੀ ਰਾਹੀਂ ਅਲਾਟ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ;

80.2. ਜਿੱਥੇ ਕਿਸੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤ ਦੀ ਵੰਡ, ਵੰਡ ਜਾਂ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਿਸੇ ਨਿੱਜੀ ਧਿਰ ਨੂੰ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮੁਨਾਫਾ ਕਮਾਉਣ ਦੀ ਵਪਾਰਕ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਲਈ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਨਿਲਾਮੀ ਅਜਿਹੀ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਦਾ ਵਧੇਰੇ ਤਰਜੀਹੀ ਤਰੀਕਾ ਹੈ;

80.3. ਕਿਸੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤ ਦੀ ਨਿਲਾਮੀ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 14 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੀਮਤ ਅਤੇ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੇ ਅਧੀਨ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ।
80.4. ਕਿਸੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤ ਦੀ ਨਿਲਾਮੀ ਨਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਮਾਲੀਆ ਦੀ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਜਾਇਜ਼ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਫੈਸਲਾ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਮਾਜਿਕ ਭਲਾਈ ਜਾਂ ਜਨਤਕ ਭਲਾਈ ਜਾਂ ਆਮ ਭਲੇ ਲਈ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ;

80.5. ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤ ਦਾ ਅਲੱਗ-ਥਲੱਗ ਹੋਣਾ ਜਾਂ ਨਿਪਟਾਰਾ ਆਮ ਭਲੇ ਜਾਂ ਸਮਾਜਿਕ ਜਾਂ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 39 (b) ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਨਿੱਜੀ ਉੱਦਮੀ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਇਸਦੀ ਕੀਮਤ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਨਹੀਂ ਵੰਡਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। "(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

XXXXXX

ਉਪਰੋਕਤ ਫੈਸਲਿਆਂ ਤੋਂ, ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ:

(i) ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਜ਼ਮੀਨ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਰਿਜ਼ੋਰਟ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਟੈਂਡਰ ਮੰਗਕੇ ਜਨਤਕ ਨਿਲਾਮੀ ਜਾਂ ਟ੍ਰਾਂਸਫਰ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਟੈਂਡਰ ਮੰਗਵਾ ਕੇ ਜਨਤਕ ਨਿਲਾਮੀ ਜਾਂ ਟ੍ਰਾਂਸਫਰ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਰਾਜ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਅਲਾਟ ਕੀਤੇ ਸਰੋਤਾਂ ਲਈ ਉਚਿਤ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਮਿਲੇ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਟੈਂਡਰ ਨਾ ਜਾਰੀ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਜਨਤਕ ਨਿਲਾਮੀ ਨਾ ਕਰਨਾ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਮਨਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਦਾ ਅੰਤਮ ਫੈਸਲਾ ਨਿਰਪੱਖ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

(ii) ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਅਨੁਛੇਦ 39 (b) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਆਮ ਭਲੇ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਸਰੋਤ ਦੀ ਨਿਲਾਮੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ; ਹਾਲਾਂਕਿ, ਨਿੱਜੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਨਿੱਜੀ ਲਾਭ ਲਈ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵੰਡ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸਮਾਜਿਕ ਜਾਂ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਉਦੇਸ਼ ਦੇ, ਉੱਚ ਨਿਆਂਇਕ ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਗੈਰ-ਪ੍ਰਤੀਯੋਗੀ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਮਾਲੀਆ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਾਧਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਉਪਰੋਕਤ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਉਪਰੋਕਤ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਅਸੀਂ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਸਾਰੀ ਸਮੱਗਰੀ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਅਕੈਡਮੀ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਵੰਡ ਉਪਰੋਕਤ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਤੁਰੰਤ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੈਰ-ਮਾਲੀਆ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਾਧਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਨਿੱਜੀ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਮੰਨ ਕੇ ਕਿ ਅਕੈਡਮੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਆਪਣੀ ਮੁੱਖ ਗਤੀਵਿਧੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵਪਾਰਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਦੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਵੇਖਣੇ ਬਾਕੀ ਹਨ: ਪਹਿਲਾ, ਕੀ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਕੋਈ ਸਮਾਜਿਕ ਜਾਂ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਉਦੇਸ਼ ਸੀ, ਅਰਥਾਤ, ਕੀ ਜਨਤਕ ਭਲਾਈ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣਾ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਦਾ ਅੰਤਮ ਟੀਚਾ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਨਿਲਾਮੀ ਨਾ ਕਰਨ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ, ਅਤੇ ਦੂਜਾ, ਜੇ ਢੁਕਵੇਂ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਘਾਟ ਕਾਰਨ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਮਾੜੀ ਹੈ।

7. ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਦੇ ਮੂਲ ਉਦੇਸ਼ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ, ਸਾਡੀ ਸੋਚੀ ਸਮਝੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਅਕੈਡਮੀ ਦੀ ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨਾ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵੰਡ ਸਕੂਲ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਦੁਰਦਸ਼ਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਕੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਾਰਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਅਕੈਡਮੀ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦਰਮਿਆਨ ਪੱਤਰ-ਵਿਹਾਰ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਦੁਰਦਸ਼ਾ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਚਰਚਾ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਬਿਆਨਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਾਰਵਾਈ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਕਈ ਸੈਂਕੜੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਉਜਾੜਨਾ ਅਤੇ ਉਜਾੜਨਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਚਿੰਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਸ਼੍ਰੀਲੇਖਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ

ਬਨਾਮ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ, (1991) 1 SCC 212 ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਟਿੱਪਣੀ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਉਚਿਤ ਹੋਵੇਗਾ:

XXXXXX

1113 ਜੇ.ਐਸ. ਲੂਥਰਾ ਅਕੈਡਮੀ ਬਨਾਮ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ
[ਮੋਹਨ ਐਮ. ਸ਼ਾਂਤਨਾਗੌਦਰ, ਜੇ.]

"36. ਮਨਮਾਨੀ ਦਾ ਅਰਥ ਅਤੇ ਸੱਚਾ ਆਯਾਤ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਦੱਸੇ ਜਾਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਵਾਲ ਹੈ, ਕੀ ਕੋਈ ਵਿਵਾਦਿਤ ਕੰਮ ਮਨਮਰਜ਼ੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਆਖਰਕਾਰ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕੇਸ ਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਸਪੱਸ਼ਟ ਟੈਸਟ ਇਹ ਵੇਖਣਾ ਹੈ <u>ਕਿ ਕੀ ਵਿਵਾਦਿਤ ਐਕਟ ਤੋਂ ਕੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸਿਧਾਂਤ ਉੱਭਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਅਜਿਹਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੀ ਇਹ ਤਰਕਸ਼ੀਲਤਾ ਦੀ ਕਸੌਟੀ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ</u>। ਜਿੱਥੇ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਢੰਗ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਰੁਕਾਵਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਤਾਂ ਐਕਟ ਨੂੰ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ <u>ਨਿਭਾਉਣਾ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਜੋ ਵਾਜਬ ਹੈ</u>, ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਮਨਮਾਨੀ ਦੇ ਵਿਕਾਰ ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।
(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

ਉਪਰੋਕਤ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਸਿਰਫ ਇਸ ਲਈ ਮਨਮਰਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਕਾਰਵਾਈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਿਧਾਂਤ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਦੱਸੀ ਗਈ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਵਾਜਬ ਹੈ; ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਇਹ ਦੇਖਣਾ ਅਦਾਲਤ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਕੀ ਅਜਿਹਾ ਵਾਜਬ ਸਿਧਾਂਤ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਦਾਲਤ

ਕੋਲ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਮੂਲ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਮਨਮਾਨੀ ਲਈ ਇਸ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਬਾਹਰੀ ਕਾਰਨਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਦਾਲਤ ਇਹ ਵੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ ਜਰਮਨ ਹੈ। ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਕੇ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੁਆਰਾ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਈ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਇੱਕ ਨਿੱਜੀ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਉਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਸਮਰਥਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਅਕੈਡਮੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦਰਮਿਆਨ ਪੱਤਰ-ਵਿਹਾਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਲਈ ਮੰਗੀ ਗਈ ਵਿਕਲਪਕ ਜ਼ਮੀਨ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਸੀ। ਇਹ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਵਕਫ ਜ਼ਮੀਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਨਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਡਿਫਾਲਟ ਜਾਂ ਅਣਅਧਿਕਾਰਤ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ, ਬਲਕਿ ਇਸ ਲਈ ਕਿਉਂਕਿ ਵਕਫ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਕੋਈ ਹੋਰ ਵਿਕਲਪ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਸਕੂਲ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਢੁਕਵੀਂ ਜ਼ਮੀਨ ਅਲਾਟ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਕੀਤੀ। ਅਜਿਹਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਅਤੇ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਵਕਫ ਜਾਇਦਾਦ ਤੋਂ ਸਕੂਲ ਖਾਲੀ ਕਰਵਾਉਣ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਹੱਲ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ।

8. ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 38 ਅਤੇ 39 ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਆਰਥਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਨ ਲਈ ਯਤਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਧਿਕਾਰ ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ, ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਆਮ ਭਲਾਈ

ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਿੱਖਿਆ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪਹਿਲੂ ਹੈ।

XXXXXX

9. ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਰਾਜ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸੁਸਾਇਟੀਆਂ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਭਵਿੱਖ ਹਨ। ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਲਈ ਆਰਥਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਤਪਾਦਕ ਜੀਵਨ ਜਿਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਾਧਨ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤੱਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵੱਲ ਕਾਫ਼ੀ ਧਿਆਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਸਿਰਫ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਬਲਕਿ ਨਿੱਜੀ ਸੁਸਾਇਟੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਲਈ ਵਿੱਤੀ ਸਹਾਇਤਾ ਵੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। (ਦੇਖੋ: ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤੀ ਕਾਮਗਾਰ ਸੈਨਾ, (2017) 4 SCC 449, ਪੈਰਾ 33-36 ਅਤੇ 39) ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸਾਡੀ ਸੋਚੀ ਸਮਝੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸੈਂਕੜੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਤੁਰੰਤਤਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ ਅਲਾਟ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ ਅਤੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਇਹ ਕਾਰਵਾਈ ਕਿਸੇ ਸਮਾਜਿਕ ਜਾਂ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਉਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਸਮਰਥਿਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਦੀ ਪਰਖ ਨੂੰ ਰਸਮੀ ਸਮਾਨਤਾ ਦੀ ਬਜਾਏ ਅਸਲ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਲਾਗੂ

ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਟੈਸਟ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਜਾਂ ਨਿਯਮ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਬਾਰੇ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਹਾਲਾਂਕਿ ਆਮ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਾਂ ਜਾਂ ਨਿਲਾਮੀ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਸਾਈਟਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਦੀ ਆਮ ਪ੍ਰਥਾ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ, ਤੁਰੰਤ ਸਥਿਤੀ ਨੇ ਅਕੈਡਮੀ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਨੂੰ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਮਿਆਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਤੋਂ ਭਟਕਣ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਲੈਂਦੇ ਹੋਏ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਾਰਵਾਈ ਮਨਮਾਨੀ ਦੇ ਵਿਕਾਰ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਭਲਾਈ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਸਮਰਥਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

XXXXXX

1115 ਜੇ.ਐਸ. ਲੂਥਰਾ ਅਕੈਡਮੀ ਬਨਾਮ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ
[ਮੋਹਨ ਐਮ. ਸ਼ਾਂਤਨਾਗੌਦਰ, ਜੇ.]

10. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸਾਨੂੰ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ 4 ਕਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਇੱਕ ਅਦਾਨ-ਪ੍ਰਦਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ ਜੋ ਮੁੱਖ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤ ਵਕਫ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਸਕੂਲ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅਜਿਹਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਲਾਕੇ ਜਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਸ਼ਾਂਤੀ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਅਜਿਹਾ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਸਾਨੂੰ 4 ਕਨਾਲ ਜਾਇਦਾਦ ਅਲਾਟ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮਨਮਾਨੀ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨਿਰਪੱਖ, ਵਾਜਬ, ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ ਨਿਰਪੱਖ, ਪੱਖਪਾਤ ਅਤੇ ਭਾਈ-ਭਤੀਜਾਵਾਦ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੀ।

11. ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਵਸੂਲੇ ਗਏ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਢੁਕਵੀਂ ਮਾਤਰਾ ਬਾਰੇ ਦੂਜੇ ਸਵਾਲ ਵੱਲ ਮੁੜਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਸਹਿਮਤੀ ਵਾਲੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਖੇਹਰ ਜੇ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀਆਂ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕਰਦੇ ਹਾਂ:

200. ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਸਮਾਪਤ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਲਈ ਵੱਡੇ, ਦਾਨ, ਦਾਨ ਜਾਂ ਦਾਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਖਰਚੇ ਗਏ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੇ ਹਰੇਕ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਆਪਸੀ ਵਿਚਾਰ ਵਾਪਸ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਵਿਚਾਰ ਮਾਲੀਆ ਕਮਾਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵਿੱਚ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਆਮ ਭਲੇ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲਈ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ" ਇਹ ਦੋਵਾਂ ਦਾ ਸੁਮੇਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਮੁਫਤ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਸਲ ਕੀਮਤ ਤੋਂ ਘੱਟ ਵਿਚਾਰ 'ਤੇ ਬਰਬਾਦੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਦੂਜੇ ਸਮੂਹ ਦੀ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਉਚਿਤ ਜਾਂ ਵਾਜਬ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। " (ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਵਿਵਾਦਿਤ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਕੀ ਇਸ ਨਾਲ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਉਚਿਤ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

12. ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਨਕਾਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋ ਕਨਾਲ ਮੁਫਤ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਮਾੜੀ ਸੀ। ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਅਦਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਵਿਚਾਰ ਸਿਰਫ ਦੋ ਕਨਾਲ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੀ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਦੋ ਕਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਮੁਫਤ ਅਲਾਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ੪,00,000/- ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਕਨਾਲ ਔਸਤ ਨਿਲਾਮੀ ਵਿਕਰੀ ਕੀਮਤ ਸੀ ਜੋ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਦੇ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਅੰਕੜੇ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਕੀਮਤ ੪00,000/- ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ

ਕਨਾਲ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਕੀਮਤ 8,00,000/- ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਕਨਾਲ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮਨਮਾਨੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਅਸਮਰੱਥ ਹਾਂ ਕਿ 2 ਕਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਮੁਫਤ ਵਿੱਚ ਅਲਾਟ ਕਰਨਾ ਜਾਇਜ਼ ਸੀ। ਇਹ ਹੋਰ ਵੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਕੋਈ ਸਮੱਗਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਕੂਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਅਤੇ ਵਿਦਿਅਕ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਚਲਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਬਨਾਮ ਜੈਨ ਸਭਾ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਅਤੇ ਹੋਰ (1997) 1 SCC 164 ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਮਾਣਯੋਗ ਅਦਾਲਤ ਦੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਉਚਿਤ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ:

XXXXXX

"11. ਇਸ ਕੇਸ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਅਸੀਂ ਇਹ ਵੇਖਣਾ ਉਚਿਤ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਹੁਣ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਸਕੂਲਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਾਰੀ ਨੀਤੀ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰੇ। ਜਿੱਥੇ ਜਨਤਕ ਜਾਇਦਾਦ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅਮਲੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੁਫਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਉਸ 'ਤੇ ਸਥਾਪਤ ਸਕੂਲਾਂ ਜਾਂ ਹੋਰ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਖਤ ਸ਼ਰਤਾਂ ਜੋੜਨੀਆਂ ਪੈਣਗੀਆਂ। ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੋਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ, ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਜ਼ਮੀਨ ਦੁਬਾਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਨਾ ਸਿਰਫ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਬਲਕਿ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਨਿਰੰਤਰ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਅਭਿਆਸ ਵਿੱਚ

ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਸੀਂ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਕੂਲ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ, ਇਹ ਆਮ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਸਕੂਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਪਾਰਕ ਲੀਹਾਂ 'ਤੇ ਚਲਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਦਾਨ ਅਤੇ ਫੀਸਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਭਾਰੀ ਰਕਮ ਵਸੂਲੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਘੱਟ ਕੀਮਤਾਂ 'ਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਅਲਾਟ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਅਮਲੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਕੀਮਤ ਦੇ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਜਾਂ ਹੋਰ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ; ਇਹ ਅਲਾਟੀਆਂ ਨੂੰ ਜਨਤਕ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਪੈਸਾ ਕਮਾਉਣ ਜਾਂ ਮੁਨਾਫਾਖੋਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਯਕੀਨ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲੋੜੀਂਦੇ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇਗੀ।

ਉਪਰੋਕਤ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਗੈਰ-ਲਾਭਕਾਰੀ-ਅਧਾਰਤ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਜਨਤਕ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਸਖਤ ਸ਼ਰਤਾਂ ਲਗਾ ਕੇ ਰਿਆਇਤੀ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਜਾਂ ਮੁਫਤ ਵਿੱਚ ਅਲਾਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਸ਼ੱਕੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਮੁਨਾਫਾ-ਮੁਖੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਲਈ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

13. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸਾਡੀ ਸੋਚੀ ਸਮਝੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੱਕ ਦੋ ਕਨਾਲ ਲਈ ਸਰਕਾਰੀ ਖਜ਼ਾਨੇ ਨੂੰ 16,00,000/- ਰੁਪਏ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਅਕੈਡਮੀ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਅਲਾਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਇਮਾਰਤ ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਤਬਾਦਲੇ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਘਾਟ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦੇ ਕੇ ਤਬਾਦਲੇ ਨੂੰ ਬਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਆਈ.ਟੀ.ਸੀ. ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕੁਝ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕਰਨਾ ਢੁਕਵਾਂ ਹੈ। (2011) 7 SCC 493:

" 107. 1 ਜੇ ਤਬਾਦਲਾਕਰਤਾ ਨੇ ਸੱਚਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਸੀ, ਤਾਂ ਤਬਾਦਲੇ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣਾ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਦੁਬਾਰਾ ਅਗਲੇ ਸਵਾਲ ਦੇ ਜਵਾਬ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰੇਗਾ ਕਿ ਕੀ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਾਂ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਵੇਗਾ:

XXXXXX

1117 ਜੇ.ਐਸ. ਲੂਥਰਾ ਅਕੈਡਮੀ ਬਨਾਮ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ
[ਮੋਹਨ ਐਮ ਸ਼ਾਂਤਨਾਗੌਦਰ, ਜੇ.]

(i) ਜੇ ਉਲੰਘਣਾ ਕਾਰਨ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਤਾਂ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਤਬਾਦਲੇ ਨੂੰ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਫਿਰ ਉਲੰਘਣਾ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਮਾੜੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਦੇ ਸਿਰਫ ਤਕਨੀਕੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਤਮਕ ਬੇਨਿਯਮੀ ਹੋਵੇਗੀ।
(ii) ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਜੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤਾਂ 'ਤੇ ਸਦੀਵੀ ਮਾੜਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਜਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵ ਛੱਡਦੀ ਹੈ (ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਜਦੋਂ ਇਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦਾ ਵਿਗਾੜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨੁਕਸਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ), ਤਾਂ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਪ੍ਰਬਲ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਤਬਾਦਲੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਜਾਂ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
(iii) ਪਰ ਜਿੱਥੇ ਉਲੰਘਣਾ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਸਿਰਫ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਰਿਕਵਰੀ ਹੈ, ਤਬਾਦਲਾਕਰਤਾ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਘਾਟ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦੇ ਕੇ ਤਬਾਦਲੇ ਨੂੰ ਬਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
107. 2 ਉਪਰੋਕਤ ਅਭਿਆਸ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਕਰਾਰਨਾਮਿਆਂ ਅਤੇ ਤਬਾਦਲਿਆਂ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਜੇ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਸਾਧਨ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਸੰਪੰਨ ਹੋਏ ਤਬਾਦਲਿਆਂ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਹਟਦੇ ਨਜ਼ਰ

ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜ ਵਿੱਚ ਜਨਤਾ ਅਤੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਡਗਮਗਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ, ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਸੰਭਵ ਹੋਵੇ, ਮੁਕੰਮਲ ਲੈਣ-ਦੇਣ/ਤਬਾਦਲਿਆਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਹਮੇਸ਼ਾ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ (i) ਇਹ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਨਾ ਪਹੁੰਚਾਏ, ਜਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਖਜ਼ਾਨੇ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਨਾ ਪਹੁੰਚਾਏ ਜਾਂ ਜਨਤਕ ਸ਼ਰਾਰਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਨਾ ਬਣੇ, ਅਤੇ (ii) ਤਬਾਦਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਹੈ ਅਤੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਵਿੱਚ ਉਸਦੀ ਕੋਈ ਭੂਮਿਕਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

XXXXXX

107.3 ਜੇ ਸਮਾਪਤ ਤਬਾਦਲੇ ਨੂੰ ਬਚਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਰੱਦ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਤਬਾਦਲਾਕਰਤਾ ਨੂੰ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਾਰੇ ਭੁਗਤਾਨਾਂ ਅਤੇ ਤਬਾਦਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਾਰੇ ਖਰਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਵਿਆਜ ਸਮੇਤ ਵਾਪਸ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤਾਂ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਖਜ਼ਾਨੇ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਏ ਬਿਨਾਂ ਬਰਾਬਰੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਰਾਹਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਜਿਹੀ ਬਰਾਬਰ ਰਾਹਤ ਦੇਣ 'ਤੇ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

14. ਉਪਰੋਕਤ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ 'ਤੇ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਘਾਟ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦੇਣਾ ਉਚਿਤ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੁਫਤ ਵੰਡ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰੀ ਖਜ਼ਾਨੇ ਨੂੰ ਹੋਏ ਨੁਕਸਾਨ ਦਾ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤਾਂ 'ਤੇ ਸਦੀਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸਾਨੂੰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਬੇਰਹਿਮੀ

ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸਨੇ ਸਹੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਦੁਆਰਾ ਦੱਸੇ ਗਏ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵੀ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਲਈ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

15. ਇਸ ਲਈ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ 8,00,000/- ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਕਨਾਲ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਮੁਫਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਦੋ ਕਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਲਈ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਔਸਤ ਨਿਲਾਮੀ ਕੀਮਤ ਸੀ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਭੁਗਤਾਨ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੱਕ 6% ਪ੍ਰਤੀ ਸਾਲ ਦੀ ਦਰ ਨਾਲ ਵਿਆਜ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਵੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ। ਭੁਗਤਾਨ ਇਸ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

16. ਉਪਰੋਕਤ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਅਪੀਲਾਂ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਮਿਤੀ 01.04.2009 ਨੂੰ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ 2002 ਦੇ O.W.P. ਨੰਬਰ 1093 ਅਤੇ 2003 ਦੇ O.W.P. ਨੰਬਰ 10 ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸਿੰਗਲ ਜੱਜ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਉਪਰੋਕਤ ਸੋਧ ਨਾਲ ਬਹਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕਲਪਨਾ ਕੇ. ਤ੍ਰਿਪਾਠੀ ਅਪੀਲਾਂ ਦੀ ਇਜ਼ਾਜਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

ਡਿਸਕਲੇਮਰ: - ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਨ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ।



Prabhat Kiran, Advocate
D/923/2000
Bar Council of Delhi